

# Wychowujemy i kształcimy odbiorców sztuki wysokiej

II Liceum Ogólnokształcące z Oddziałami Dwujęzycznymi im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Rybniku

## Uzasadnienie podjętych działań

W podstawie programowej dla liceum ogólnokształcącego i technikum (ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia) wpisane zostały m.in. następujące cele kształcenia ogólnego, obowiązujące wszystkich nauczycieli uczących w ww. typach szkół:

- 5) łączenie zdolności krytycznego i logicznego myślenia z umiejętnościami wyobrażeniowo- - twórczymi;
- 6) rozwijanie wrażliwości społecznej, moralnej i estetycznej;
- 7) rozwijanie narzędzi myślowych umożliwiających uczniom obcowanie z kulturą i jej rozumienie.

„Warunki i sposób realizacji”, integralna część podstawy programowej, wskazują na konieczność akcentowania w edukacji polonistycznej problematyki egzystencjalnej nie tylko w utworach literackich, ale także w innych wartościowych tekstach kultury. Maria Gołaszewska, filozof i estetyk, uważała, że sztuka jest wartością, którą człowiek przyswaja wraz z rozwojem poziomu własnej kultury estetycznej. Początkowo bywa ona dla niego wartością obcą, ale na skutek zdobywania wiedzy i obcowania ze sztuką wrażliwość estetyczna staje się niezastąpionym elementem struktury osobowości i ważnym składnikiem życia człowieka<sup>1</sup>.

Z kolei wśród umiejętności kluczowych, których realizacja również powinna być uwzględniona w ponadpodstawowej edukacji, znajduje się i ta odnosząca się do świadomości i ekspresji kulturalnej.

Rzeczowe zapisy w wymienionych powyżej aktach prawa oświatowego są istotne, tworzą bowiem ramy podjętej przez nas działalności. Jednak nie sposób traktować wychowania estetycznego jedynie jako obowiązku. Wizyty w teatrach, filharmoniach itp. sprzyjają przede wszystkim rozwijaniu wrażliwości na piękno, pokazują dorobek cywilizacyjny i dziedzictwo narodowe (w zależności od wybranego repertuaru), służą także rozwijaniu refleksji aksjologicznej i zintegrowaniu społeczności szkolnej. Inspirują również do twórczości własnej.

## Od teorii do praktyki, czyli w jaki sposób organizujemy uczestnictwo młodzieży naszego liceum w kulturze, zwłaszcza tej wysokiej.

W II LO od wielu lat systematycznie inspirujemy młodzież do uczestnictwa w kulturze. Corocznie organizowane są liczne wyjazdy do teatrów, filharmonii i opery. Rzadko korzystamy z oferty kulturalnej w ramach zajęć lekcyjnych, wychodzimy bowiem z założenia, że popołudniowe wyjazdy do teatrów są wartościową propozycją spędzenia wolnego czasu i okazją do rozwijania zainteresowań oraz pasji. Ponadto popołudniowe lub wieczorne wizyty w teatrach i w operach mają wyjątkową oprawę. Młodzież uczestniczy w życiu kulturalnym, widząc zapelnione ludźmi w różnym wieku sale teatralne, co uwiadamia

<sup>1</sup> Maria Gołaszewska, *Kultura estetyczna*. Warszawa 1989

jej, że kultura wysoka nie jest tylko szkolnym przymusem, lecz pasją. Licealiści są świadkami ożywionych dyskusji widzów we foyer, sami więc także zaczynają rozmowy o sztuce, dzieląc się swoimi wrażeniami. Dyskusje na temat obejrzanego spektaklu nierzadko trwały jeszcze w szkole. Wyjazdy w czasie zajęć mają miejsce w sytuacji, gdy przedstawienie jest lekturą szkolną lub ze względu na niższe ceny biletów. W organizacji uczestnictwa młodzieży w kulturze istotne jest bowiem szukanie takich ofert przedstawień, które umożliwiają uczestnictwo w nich wszystkim zainteresowanym. Warto śledzić teatralne oferty poszczególnych instytucji, ponieważ zdarzają się atrakcyjne ceny biletów dla młodzieży szkolnej, głównie na spektakle przedpołudniowe.

Ze względu na porę wyjazdów tworzymy grupy młodzieży z różnych klas (przedstawienia popołudniowe i wieczorne) lub organizujemy wyjazdy poszczególnych zespołów klasowych (aby nie dezorganizować pracy na lekcji). Przygotowujemy młodzież do obejrzenia konkretnych spektakli, prezentując jej informacje o przedstawieniach (oczywiście bez streszczania), ich konwencjach, ogólnie problematyce, specyfice gatunkowej. Jeżeli wyjeżdżamy w czasie lekcji (zgodnie z założeniami podstawy programowej, zwłaszcza „Warunkami realizacji”), poprzedzamy wizytę w teatrze lub operze odpowiednim wprowadzeniem, w zależności od kulturalnych doświadczeń klasy, omówieniem np. specyfiki języka teatru, opery (zwłaszcza zwracamy uwagę na libretto i formy wypowiedzi artystycznej w balecie i operze). To bardzo ważne metodyczne działanie, ponieważ uczeń, który rozumie język teatru itd., zdecydowanie bardziej może skupić się na treści sztuki i artyzmie tekstu kultury. Odbiorca sztuki, który nie rozumie jej konwencji i specyfiki, często nudzi się, gdyż nie rozumie poszczególnych działań zespołu aktorskiego. Oczywiście często uczniowie pytają po spektaklu o znaczenie wykorzystanych rozwiązań, co jest niezwykle cenne i ważne, świadczy bowiem o ich zainteresowaniu i dociekliwości. Ponieważ wyjeżdżamy przede wszystkim do dużych ośrodków kulturalnych, wykorzystujemy czas przejazdu na wprowadzenie do konkretnych przedstawień. Prezentujemy podczas podróży autobusem np. kontekst macierzysty utworu, kontekst kulturowy, historyczny, filozoficzny (zawsze w zależności od przedstawienia, które obejrzymy). To niezwykle istotny element kształcenia kulturowego, ponieważ jeżeli młody człowiek rozumie to, co ogląda, czuje się pewniej, nie boi się własnej interpretacji. Gdy jako polonistka zaczynałam wyjeżdżać z młodzieżą do opery, spotykałam się początkowo z niedowierzaniem, że ta dziedzina sztuki wysokiej zainteresuje młodzież. Jednak systematyczne propedeutyka wiedzy o operze z pewnością przyczyniła się do tego, że od dawna, gdy wyjeżdżamy na spektakl baletowy lub operowy, nigdy nie brakuje chętnych. Duże zainteresowanie uczestnictwem w wyjazdach do teatrów i oper nie wynika ze snobizmu, ponieważ młodzież przede wszystkim poświęca na to swój czas wolny. Oderwanie młodych ludzi od smartfona na pewno sprzyja ich rozwojowi.

Bardzo ważną kwestią jest sam dobór przedstawień. Planując wyjazd do teatru z młodzieżą, należy poszukać informacji na temat konkretnego przedsięwzięcia artystycznego. W wielu przedstawieniach pojawić się mogą np. efekty stroboskopowe, mogące wywołać niepożądane reakcje u osób z nietolerancją na tego typu zjawiska. Warto też precyzyjnie dopytać o poetykę przedstawienia, gdyż często pojawia się dziś np. realistycznie odgrywana przemoc czy eksponowana nagość – u młodego widza mogą zjawiska te wywoływać dyskomfort. Zapraszając młodzież do teatru, informuję rodziców i uczniów o charakterze przedstawienia, podając adresy internetowe proponowanych przedsięwzięć. Jeżeli jest to balet lub opera – przesyłam również link do libretta.

Osobną kwestią jest udział w teatralnych realizacjach utworów literackich będących lekturami. Ma to znaczenie przede wszystkim w liceum, ponieważ uczennice i uczniowie wykorzystują lektury obowiązkowe w pracach pisemnych i wypowiedziach ustnych podczas egzaminu maturalnego. Wybór przedstawienia opartego na tekście lektury wymaga wcześniejszego zapoznania się nauczyciela z inscenizacją, ponieważ – co zrozumiałe – reżyserzy, interpretując tekst literacki, mogą – i często to robią – proponować bardzo poważne zmiany w porównaniu z utworem literackim. Każda nowa interpretacja klasyki jest ciekawym i potrzebnym przedsięwzięciem, jednak rozważyć należy, czy uczennice i uczniowie są przygotowani do odbioru zmodyfikowanego tekstu, czy nie pomylą teatralnej realizacji z literackim pierwowzorem, co prowadzić może do rzeczowych błędów w ich późniejszych wypowiedziach. Nowatorskie interpretacje popularnych lektur to wartościowe działania, szukać bowiem należy tego, co w klasyce aktualne, zaskakujące, ale trzeba pamiętać, że nie wszyscy młodzi odbiorcy sztuki teatralnej będą są już na tyle dojrzałymi czytelnikami i widzami, by wykorzystać każdy z tekstów kultury jako autonomiczne dzieło.

Trudno zliczyć wszystkie wycieczki przedmiotowe młodzieży naszego liceum do teatrów, oper i filharmonii. Z ważniejszych cyklicznych przedsięwzięć wspomnieć można np. wyjazdy na koncerty do siedziby Narodowej Orkiestry Symfonicznej Polskiego Radia w Katowicach (ok. 300 uczniów), udział w obchodach Roku Moniuszkowskiego (2019) w Operze Śląskiej w Bytomiu (ok. 200 uczniów). W ostatnich latach młodzież obejrzała m.in. następujące przedstawienia:

- balety „Makbet”, „Sól ziemi czarnej” i „Don Kichota” w Operze Śląskiej oraz „Jezioro łabędzie” w
- opery „Poławiacze pereł” w Operze Wrocławskiej oraz „Romeo i Julię” i „Halkę” w Operze Śląskiej;
- musicale „School of Rock”, „Cabaret”, „Jesus Christ Superstar”, „Oliver” w Teatrze Rozrywki w Chorzowie;
- „Folwark zwierzęcy”, „Dziady”, „Potop”, „Terror” (to spektakl bijący w naszej szkole rekordy popularności, odnotowano już prawie 10 wyjazdów) w Teatrze Śląskim w Katowicach;
- „Król Edyp”, „Tango”, „Tartuffe”, „Korzeniec” (kolejne przedstawienie, na które wyjeżdżaliśmy z młodzieżą kilkakrotnie) w Teatrze Zagłębia w Sosnowcu;
- „Imię róży”, „Hamlet” i „Chory z urojenia” w Teatrze im. Juliusza Słowackiego w Krakowie.

To oczywiście tylko przykłady obejrzanych przedstawień z ostatnich lat.

Jednak młodzież II LO w Rybniku nie tylko wyjeżdża do teatrów, lecz również sama tworzy przedstawienia, których premiery mają miejsce na deskach gościnnego Teatru Ziemi Rybnickiej. Koło teatralne prowadzi od mgr Katarzyna Nogły, reżyserując przedstawienia na podstawie tekstów klasycznych lub własnych. Od roku szkolnego 2004/2005 w liceum prowadzone były przez mgr Katarzynę Nogłą różnego rodzaju zajęcia teatralne.

#### **2004/2005**

jasełka na podstawie „Opowieści wigilijnej” (wg scenariusza K.Nogły)

kabaret „Szeryf i gazeta” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

**2007/2008**

kabaret „Dream Team. Róbmy swoje” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

**2008/2009**

udramatyzowana powiastka filozoficzna „Guliwer” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

jaselka współczesne wg autorskiego scenariusza K.Nogły

kabaret „Supernianie” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

**2009/2010**

„Bajki i satyry” (wg scenariusza K.Nogły, na podstawie utworów Ignacego Krasickiego oraz parafrazy „Satyry na leniwych chłopów” Magdaleny Wac oraz Magdaleny Lamży)

**2010/2011**

Sławomir Mrożek: „Śmierć porucznika” (reżyseria Katarzyna Nogły)

**2011/2012**

„Imperatyw” (wg scenariusza Justyny Pełki)

Sławomir Mrożek: „Słoń i inne... Opowiadania z czasów PRL” (wg scenariusza K.Nogły na podstawie wybranych opowiadań)

Spektakl „Epitafium dla Wisławy Szymborskiej”

**2012/2013**

Sławomir Mrożek: „Męczeństwo Piotra Oheya”

Kabaret *We can danse!!!* (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

**2013/2014**

kabaret „Na dużej przerwie” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

Juliusz Słowacki: „Balladyna”

**2014/2015**

spektakl „Andersen wiecznie żywy” (wg scenariusza K.Nogły)

kabaret „Lekcje” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

**2015/2016**

spektakl „Sieć” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

Spektakl na motywach „Stowarzyszenia umarłych poetów” (wg scenariusza K.Nogły)

„Wspomnienia niebieskiego mundurka” (na podstawie prozy Wiktora Gomułickiego scenariusz napisała K.Nogły)

**2016/2017**

Aleksander Fredro: „Zemsta” (reżyseria Katarzyna Nogły)

**2017/2018**

Lucjan Rydel: „Betlejem polskie” (reżyseria Katarzyna Nogły)

Sławomir Mrożek: „Na pełnym morzu” (reżyseria Katarzyna Nogły)

kabaret wystawiony podczas benefisu profesora Romana Fojcika „Na dużej przerwie – wersja nowa” (wg autorskiego scenariusza K.Nogły)

**2018/2019**

Sławomir Mrożek: „Na pełnym morzu” (reżyseria Katarzyna Nogły)

**2019/2020**

spektakl „Folwark” (scenariusz i reżyseria mgr Katarzyny Nogły na podstawie powieści Georga Orwella)

**2021/2022**

„Poezja Tadeusza Różewicza teatralnie” (scenariusz i reżyseria przedstawienia Katarzyna Nogły)

**2022/2023**

„Münchhausen wiecznie żywy” (tekst sztuki i reżyseria Katarzyna Nogły)

**2023/2024**

„Pojedyncza osoba w ludzkim chwilowo rodzaju” (scenariusz i reżyseria przedstawienia Katarzyna Nogły na podstawie poezji Wisławy Szymborskiej)

„Śluby panieńskie” Aleksandra Fredry (reżyseria przedstawienia Katarzyna Nogły)

2024/2025

kabaret „Pokój nauczycielski” (scenariusz i reżyseria przedstawienia Katarzyna Nogły)

„Balladyna” Juliusza Słowackiego (reżyseria przedstawienia Katarzyna Nogły)

W ostatnich trzech latach powstały w II LO także spektakle w języku angielskim:

„Romeo i Julia” ( reżyseria Adrianna Majka-Prokop)

„Sherlock Holmes” ( reżyseria Adrianna Majka-Prokop)

„Cinderella – the modern fairy tale” (reżyseria Barbara Jasińska)

Edukacja teatralna odgrywa w kształceniu i wychowaniu młodzieży ważną rolę. Uczy dialogu z tradycją, ale też inspiruje młodych ludzi do refleksji nad kulturą współczesną i kondycją człowieka w świecie, w którym żyją. Choć różnorodne działania przedstawione powyżej wymagają poświęcenia dużej ilości czasu i pokonania wielu problemów natury organizacyjnej, nagrodą bywa spotkanie po latach byłych uczennic i uczniów ... w teatrze i operze, do których przychodzą już jako dorośli ludzie. Teatr uczy wrażliwości. Pomaga żyć uważniej.

Katarzyna Nogły  
polonistka i nauczycielka filozofii  
w II Liceum Ogólnokształcącym im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego w Rybniku  
doradca metodyczny języka polskiego  
w Regionalnym Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli i Informacji Pedagogicznej w Rybniku